

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ARCHITEKTURY

ÚSTAV TEORIE A DĚJIN ARCHITEKTURY

POTVOROV

kostel sv. Mikuláše
stavebněhistorický průzkum

GRAFICKÁ ČÁST

Zpracovali: **Ing. arch. Milena Hauserová, CSc.**
 PhDr. Irena Bukačová

Spolupráce: **Ing. arch. Milan Falta**
 Pavel Králík
 Mgr. Martin Čechura
 Mgr. Miroslav Kovář
 Doc. Ing. arch. Michael Rykl
 Adéla Jelínková

PRAHA

X. 2008

SEZNAM PŘÍLOH

A. Dokumentace historického vývoje objektu

- I. 1. Císařský otisk Stablního katastru – 1839
- II. Reprodukce historických plánů a map
 1. Müllerova mapa Čech – 1720
 2. I. vojenské (josefské) mapování
 3. II. vojenské (Františkovo) mapování
 4. III. vojenské mapování
- III. Historická ikonografie
 1. kostel na kresbě K. Liebschera
 2. severovýchodní nároží kostela na fotografii J. Boettingera z konce 19. století (*Západočeské muzeum Plzeň*)
 3. arch. H. Zápal s chotí před kostelem v r. 1920
 4. celkový pohled na kostel před r. 1912
 5. pohled na apsidu před r. 1912
 6. pohled na emporu před r. 1912
 7. pohled na portál před r. 1912
 8. faksimile nápisu na zvonu čís. I.
 9. celkový pohled na kostel před opravou
 10. pohled na apsidu před opravou
 11. pohled na severní stěnu před opravou
- IV. Historická plánová dokumentace
 1. plánek přístavby schodiště dle ing. Kottnauera se situací nové věže a podkruchtí
 2. náčrtek odvodnění kostela z 30. let 20. století
 3. Kamil Hilbert, návrh úprav kostela v Potvorově (*plány z fondu okresního úřadu v Kralovicích*)
 4. půdorys dle F. J. Lehnery
 5. pohled na tribunu dle F. J. Lehnery
 6. románské okno a obloučkový vlys lodi
 7. vstupní portál a detail trnože

B. Dokumentace současného stavu

- I. situace ve vztahu k okolní zástavbě 1 : 400
- II. půdorysy objektu
 1. půdorys přízemí 1 : 100
 2. půdorys v úrovni empory 1 : 100
 3. půdorys krovu 1 : 100
 4. pohled na střechu 1 : 100
- III. řezy objektem
 1. řez AA' (podélný) 1 : 100
 2. řez BB' (příčný) 1 : 100
 3. řez CC' (příčný) 1 : 100
- IV. nárys průčelí objektu
 1. jižní fasáda 1 : 100
 2. severní fasáda 1 : 100
 3. východní fasáda 1 : 100
 4. západní fasáda 1 : 100
- V. fotografická dokumentace
 1. Celkový pohled na kostel.
 2. Celkový pohled na kostel od jihozápadu.
 3. Prostor bývalého příkopu severně od kostela zarovnaného novodobými navážkami. Vpravo hřbitovní zeď situovaná na koruně valu.
 4. Jihozápadní nároží kostela. K raněstředověké lodi z kvádrového zdiva je přistavěna 1825 klasicistní věž a před ní představen 1836 schodišťový přístavek. Nároží románské lodi s římsou a obloučkovým podřímsím poškozeno při demolici westwerku, dozděno cihlami a omítnuto. Dvojice kruhových oken prosvětluje prostor pod tribunou. Nad nimi okno tribuny. Na zdivu lodi lze pozorovat neprůběžnost horizontálních spár a zaplněné otvory po zabudovaném lešení.

5. Pohled na jižní fasádu od jihovýchodu. Barokní předsíň (vlevo) kryje vstupní portál. Vpravo sakristie. Trojice románských oken vpravo prosvětluje loď. Okno nejbližší věži vede na tribunu.
6. Východní průčelí s pohledem na apsidu. Střední okno apsidy má intaktní profilované ostění. Pravé i levé okno rozšířeno. V linii nasazení štítu na obvodovou zeď je slabě vidět korekce oproti půdorysné nepřesnosti východní stěny lodi. Pravá (severní) římsa ukončena úplně dochovanou štítovou konzolou, na jižní straně konec konzoly ulomen. Na okrajích a ve vrcholu štítu patrné mladší dozdivky vyrovnávající jeho rozebranou korunu po snížení.
7. Celkový pohled od jihovýchodu.
8. Detail apsidy s obloučkovým podřímsím a původním i druhotně rozšířeným oknem.
9. Detail římsy, obloučkového podřímsí a jeho styku s lizénou na jižní straně lodi.
10. Okno na jižní straně lodi rozšířené vyjmutím vnitřní části profilovaného ostění.
11. Úsek římsy o obloučkového podřímsí nad hlavním vstupním portálem. Větší část jejího průběhu kryta střechou barokní předsíně.
12. Pohled pod krov přesíně. Na stěně předposlední archivolta portálu se stopou po odlomení archivoly vnější původně vynášené párem volných sloupků.
13. Levé ostění vstupního portálu v prostoru barokní předsíně. V levém dolním rohu záběru pod omítanou barokní zdí vystupuje spodní část trnože odstraněného sloupku. Dveře s kováním z roku 1907.

14. Portál. Část archivoly a hlavice pravého ostění.
15. Terazový povrch v předsíni před portálem v místech, kudy stoupalo schodiště z přesíně na zvýšenou úroveň podlahy kostela. Vnitřní ostění portálu přisekáno kvůli vložení schodišťových stupňů. Ostatní dlažba z barokních kamenných desek.
16. Hlavice portálu se stylizovanými listy.
17. Hlavice portálu s proplétanými kruhy.
18. Roseta v ose štítu. Na okrajích čtyřlistu patrný motiv bobulí.
19. Okno v ose apsidy.
20. Apsida. Rub konchy po sejmutí krytiny. Hrubě opracované pískovcové kvádry klínovány břidlicí.
21. Štítová konzola na severovýchodním nároží lodi - úplně zachovalá.
22. Detail podřímsí lodi se záměnou užitých článků.
23. Část západního průčelí lodi, která zůstala nezakryta mladšími přístavbami. V patře intaktně dochované okno na tribunu. Dolní okno zbaveno původních kamenných ostění a dozděno cihlou. Nároží lodi poškozeno při demolici westwerku, dozděno cihlou a domodelováno v omítce. tít z doby výstavby barokního krovu s druhotně užitými kvádry. Vpravo mladší přístavba věže.
24. Věž a schodišťový přístavek připojený k její jižní straně.
25. Přisazení přístavby věže k lici románského zdiva na spáru.

26. Barokní šít lodi nad schodišťovým přístavkem. V ploše montážní otvor či přisvětlovací okénko později zazděné. Vpravo vysprávka rozbitého nároží.
27. Spára mezi věží a schodišťovým přístavkem. Ve spáře patrná omítka věže.
28. Zuborez. Efektu je dosaženo vkládáním kostiček do vpadlého pásu.
29. Intriér lodi s pohledem k západu. Na parapetu kruchty kry původní omítky se zbytky polychromie. Ostrůvek staré omítky a stěně severní i v okolí portálu.
30. Vysoko umístěná okna lodi. Pod omítkou se prokresluje kvádrové zdivo. Za postavou anděla na kruchtě malý úsek zdiva zaniklého westwerku.
31. Konzola pod rokokovou vitrinou, kamenná. Není vyloučeno, že prvek pochází ze zaniklého westwerku. Na protější straně lodi zazděna stejná konzola.
32. Čelní stěna lodi s pohledem do apsidy.
33. Koncha s motivem Maiestas Domini. Pod freskou kvádrové zdivo.
34. Malby v apsidě. Druhá pozdněgotická vrstva - severní strana.
35. Malby v apsidě. Druhá pozdněgotická vrstva - jižní strana.
36. Střední pilíř arkády vynášející původně východní stěnu westverku. Nyní předprseň kruchty.
37. Pohled z prostoru pod kruchtou ke vstupu do kostela. Záběr zachycuje charakteristické výběhy raněstředověké klenby.
38. Hlavice svazkového pilíře.
39. Sokl svazkového pilíře. Od baroka do počátku 20. století byl skryt ve zvýšené podlaze.

40. Hlavice s pletencem náležející podpoře vysunutého oltáře.
41. Hlavice s motivem soustředných kruhů vynášející pas arkády. Vlevo přídatná konzola pro založení přízedního pasu. Ač tvarově odlišná, je součástí původního řešení.
42. Prostor pod tribunou - přízemí westwerku. Západní okna v baroku pozměněna.
43. Čelný oblouk klenby na jižní straně přízemí westwerku s původními kruhovými okny.
44. Konzola vynášející oltář tribuny. Na svrchní omítkové vrstvě, která kryje původní neomítaný líc zbytky polychromie.
45. Portál na tribunu. Pravé ostění.
46. Portál na tribunu. Spodní část pohledově odříznutá novodobě vloženým stropem.
47. Detail dosednutí zdiva věže k levému ostění portálu.
48. Detail pravého ostění portálu.
49. Archivolty portálu - celek.
50. Tympanon portálu se zbytkem malby.
51. Rub portálu na tribunu s malbou anděla ve vrcholu portálové niky.
52. Svazkový polopilíř v patře tribuny s torzy výběhů diagonálních žeber, přízedních pasů a dvouvrstvého pasu středního. Je umístěn ve středo západní stěny.
53. Okénko tribuny s dochovanou původní profilací.
54. Hlavice svazkového polopilíře.
55. Patka svazkového polopilíře.
56. Klenební podpora v jihozápadním koutě tribuny.
57. Klenební podpora severozápadním koutě tribuny.

58. Vstup na schodiště v tloušťce zdi. Pod křídlem anděla zbytek ostění souvisejícího nepochybně se zaniklou čelní stěnou westverku. Nepravidelnosti zdi a vyčnívající kámen dávají tušit možnost nálezů zaniklého řešení. V těchto místech bude sondáž zvláště důležitá.
59. Pozůstatek levého ostění triumfálního oblouku oltářního výstupku zachovaný v parapetu kruchty.
60. Dochovaný úsek schodiště v tloušťce zdi.
61. Konec schodiště vedoucího do druhého patra westverku je ubourán a zrušen vyzdívkou barokního štítu. Vlevo ve zdi dělící schodiště od prostoru tribuny je patrný oblouk prorůstajícího přízedního pasu.
62. Průhled schodištěm na jeho dolní podestu.
63. Vnitřní stěna schodiště. Zalamované spáry vyplňované místy břídlicí.
64. Průhled krovem směrem k románskému štítu nad apsidou.
65. Průhled krovem směrem ke věži.
66. Horní část románského štítu je tenčí. Na vnitřní straně byla tato část štítu zesílena přízdívkou z lomového kamene s cihlou. Dole pod hambalkem je vidět část románského líce
67. Krov z roku 1676 - 7. Pole zavětrované ondřejskými kříži.
68. Krov z roku 1676 - 7. Pole s diagonální vzpěrou. Vlevo část románského štítu.
69. Vnitřek věže s pohledem na podlahu zvonového patra.
70. Krov věže.
71. Menší zvon z r. 1701 získaný r. 1924 z Olšanského dvora.

72. Předsíň. Levý přenesený sloupek portálu s úsekem archivoly
73. Předsíň. Pravý přenesený sloupek portálu s úsekem archivoly

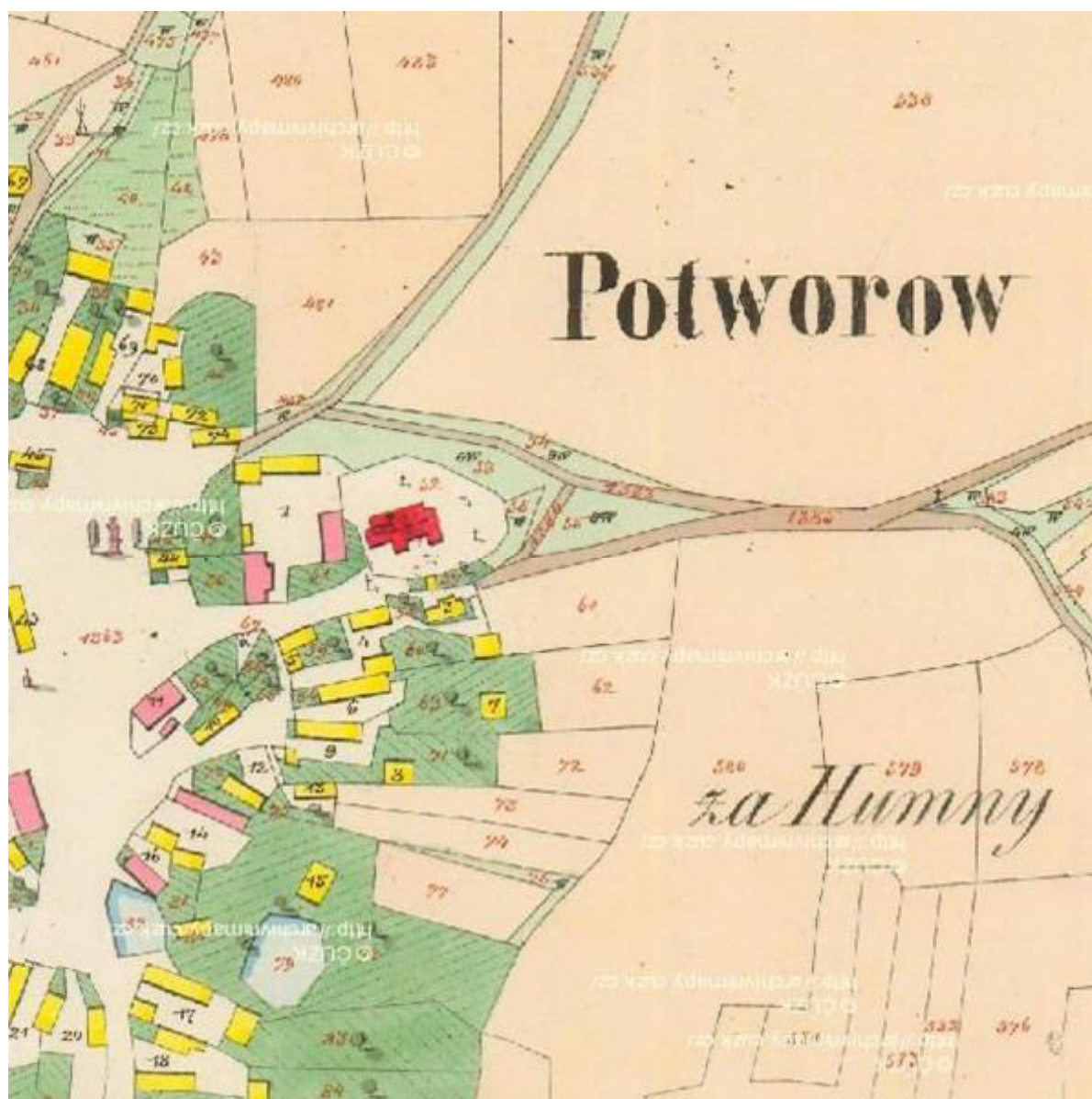
VI. srovnávací materiál - výběr

1. Westwerk kostela v Kyjích - 20. léta 13. století.
2. Vinec. Řez kostelem s pohledem na čelní stěnu westverku s otvory do lodi. Způsob dosednutí pasu nad triumfální oblouk tribuny je variantou zřejmě zatím nejbližší potvorovskému. Řez portálem zachycuje předsunuté sloupky portálu vynášející vnější archivoltu. Obdobně řešená část portálu předstupující v Podvorově před líc zdiva byla ubourána a přesunuta do nové polohy v čele předsíně.
3. Tribuna kostela v Gurku. Čelní oblouk křížové klenby výhodněji řeší distribuci zatížení působícího na stěnu s otvory - 80. léta 12. století.
4. Tribuna kostela v Nabburku uváděná jako srovnávací příklad k Potvorovu. Její řešení však souvisí s jiným rozvrhem navazující lodi, které si logicky žádá trojtrakt i v západní části. Pozoruhodné je volné schodiště. Možnost jeho uplatnění v Potvorově je nutno rovněž vzít v úvahu.
5. Fritzlar (Hesensko), sloupy v přední kryptě benediktiského klášterního kostela. Po 1175. Zatím nejbližší paralela motivu soustředných kružnic na krychlových hlavicích užitých v Potvorově.

- 6 Rosheim (Alsasko), farní kostel sv. Petra a Pavla, kol. 1180. Motiv soustředných kružnic provází uplatnění kleneb s diagonálními pasy podloženými oblouny.
7. Rosheim, štít kostela s obloučkovým podřímsím a lizénami.
8. Kladruby, benediktinský klášterní kostel, jižní trasept. Obloučkové podřímsí. Datování této etapy výstavby kláštera může být ovlivněno výsledky srovnávacího výzkumu kostela v Potvorově.

C. Grafické vyhodnocení SHP

- I. stavební vývoj
 1. půdorys přízemí 1 : 100
 2. půdorys v úrovni empory 1 : 100
 3. půdorys krovu 1 : 100
 4. řez AA' (podélný) 1 : 100
 5. řez BB' (příčný) 1 : 100
 6. řez CC' (příčný) 1 : 100
- II. hodnocení objektu
 1. půdorys přízemí 1 : 100
 2. půdorys v úrovni empory 1 : 100
 3. půdorys krovu 1 : 100
 4. pohled na střechu 1 : 100

A. /I. /1.

A. /II. /1.

Müllerova mapa Čech z roku 1720

Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comítatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis... a Joh: Christoph: Müller...A:C:M.DCC.XX. Michael Kauffer sculp-sit Augusta Vind.: Mědirytina, 1720, grafické měřítko [cca 1:132 000], 25 sekcí, rozměr sekce 465 x 540 mm, celkem 2403 x 2822 cm. Mapový obsah ryl Michael Kauffer, parerga Johann Daniel Herz podle návrhu Václava Vavřince Reinera. Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VII/ 4/ A-2587.

© Historický ústav AV ČR

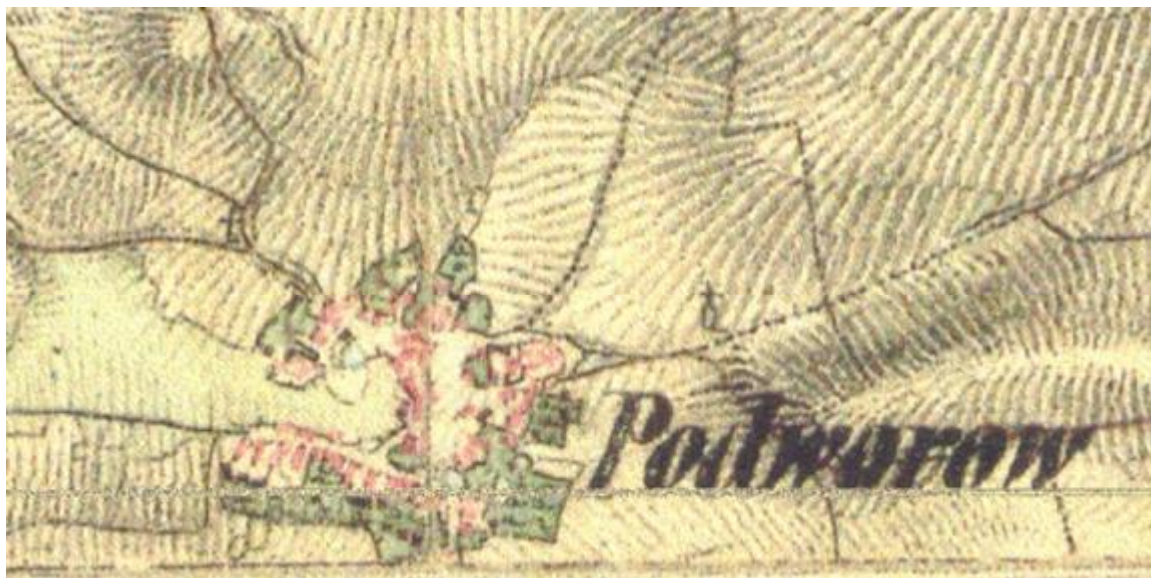
A. /II. /2.

I. vojenské (josefské) mapování z roku (1764 - 1768 a 1780 - 1783) - Čechy

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně

© Ministerstvo životního prostředí ČR

A. /II. /3.

II. vojenské (Františkovo) mapování (1836 - 1852) - Čechy

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně

© Ministerstvo životního prostředí ČR

A. /II. /4.

III. vojenské mapování (1877 - 1880)

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně

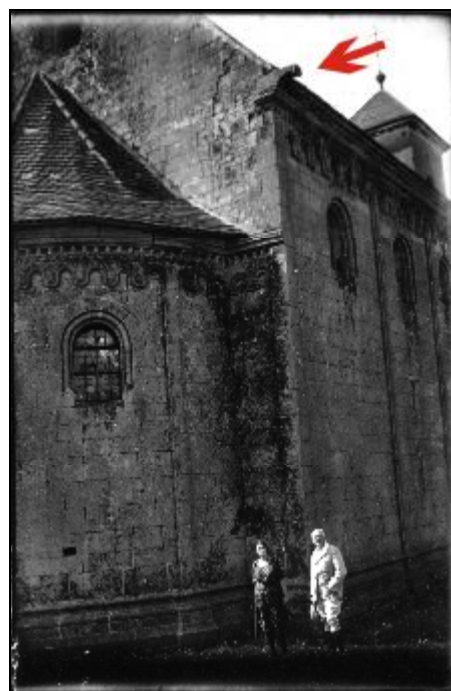
© Ministerstvo životního prostředí ČR

A. /III. /1.

A. /III. /2.

A. /III. /3.

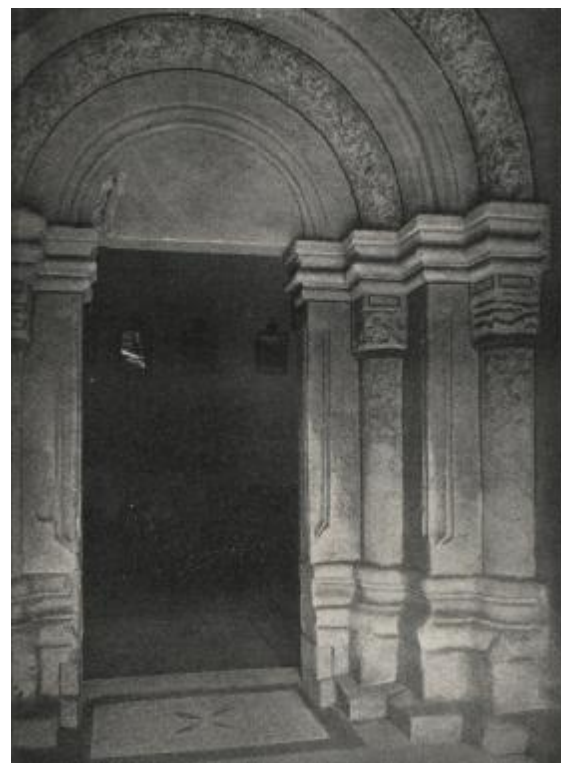
A. /III. /4.

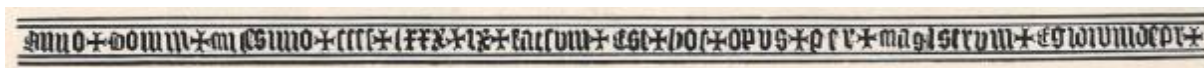
A. /III. /5.

A. /III. /6.

A. /III. /7.

A. /III. /8.

A. /III. /9.

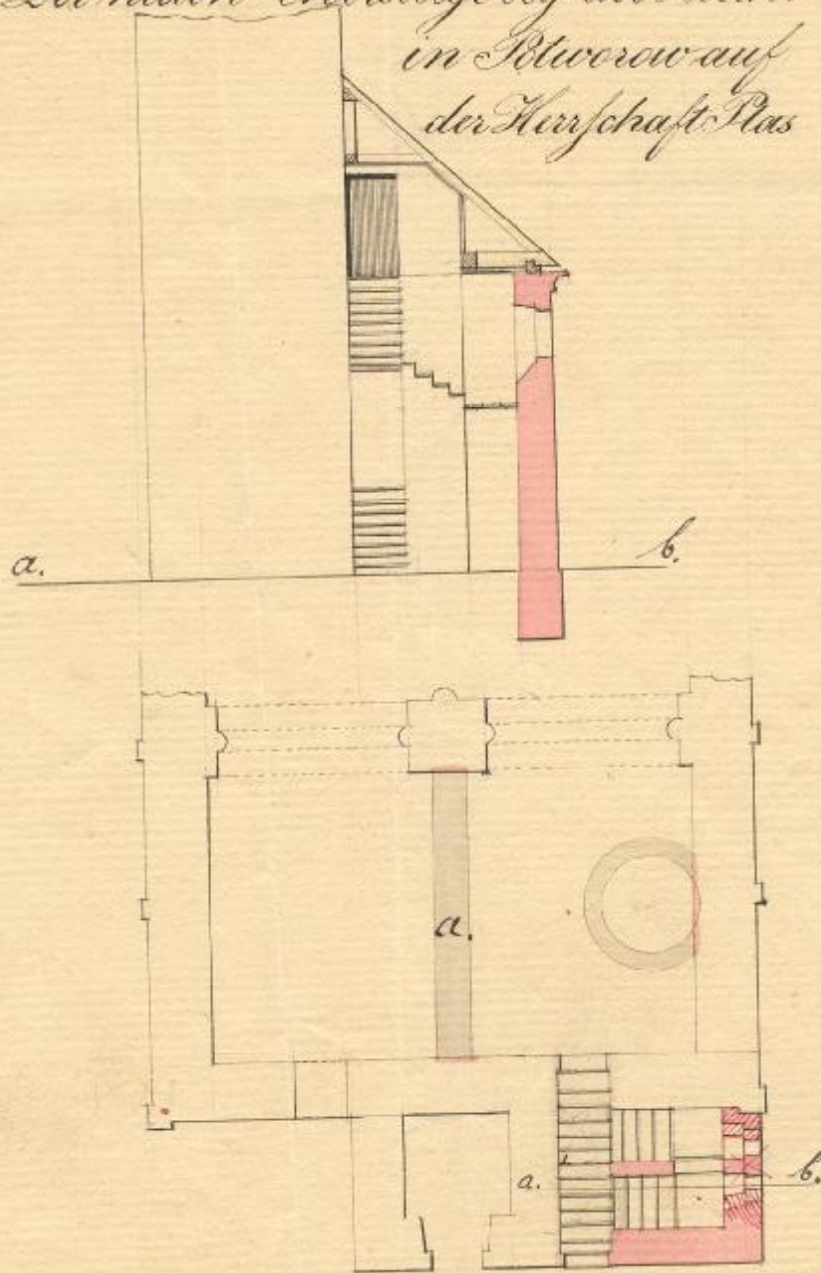

A. /III. /10.

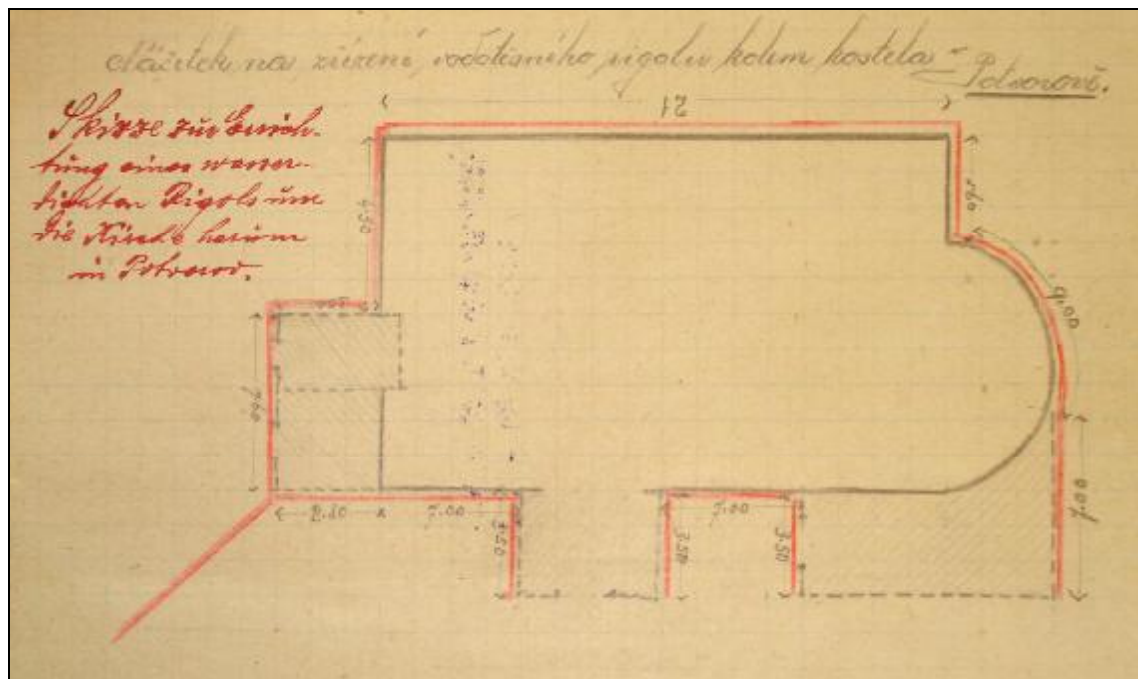

A. /III. /11.

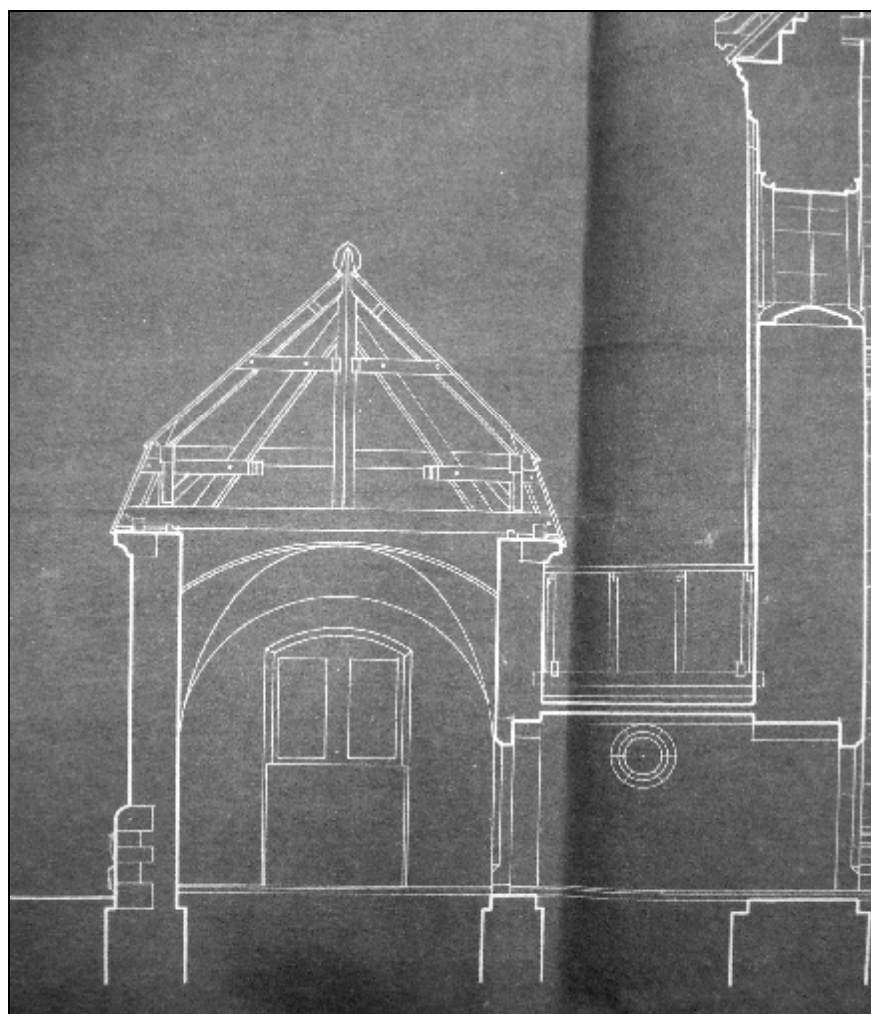
Plan
Der neuen Therstiege bey der Kirche
in Pölwerow auf
der Herrschaft Plas

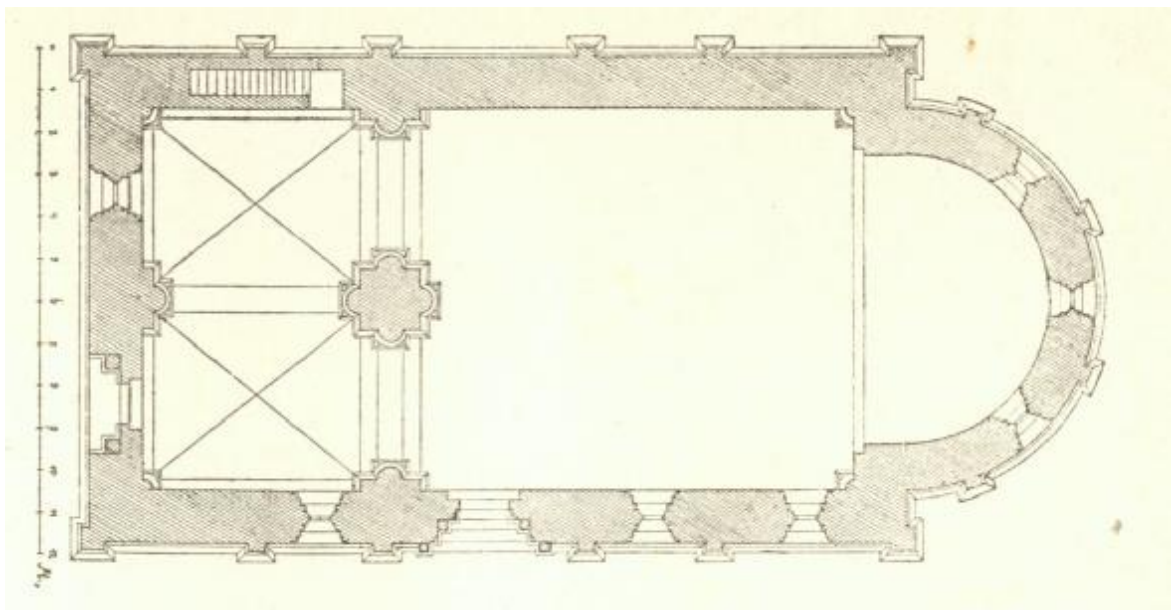
6. 5. 4. 3. 2. 1. 2. 3. 4. 5. 6. *G. W. Knappe*
Kollnau
L. B. 1796

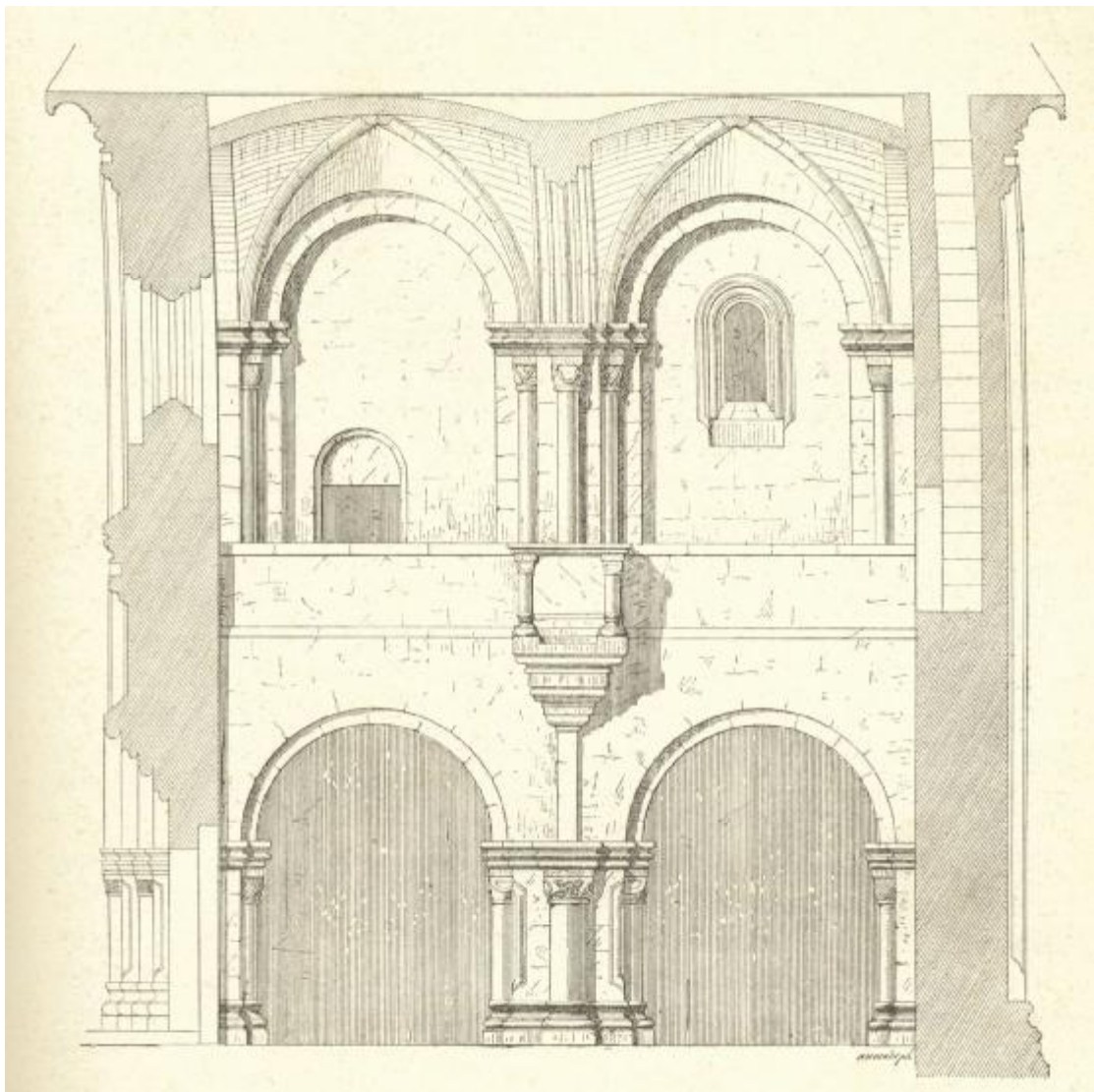
A. /IV. /2.

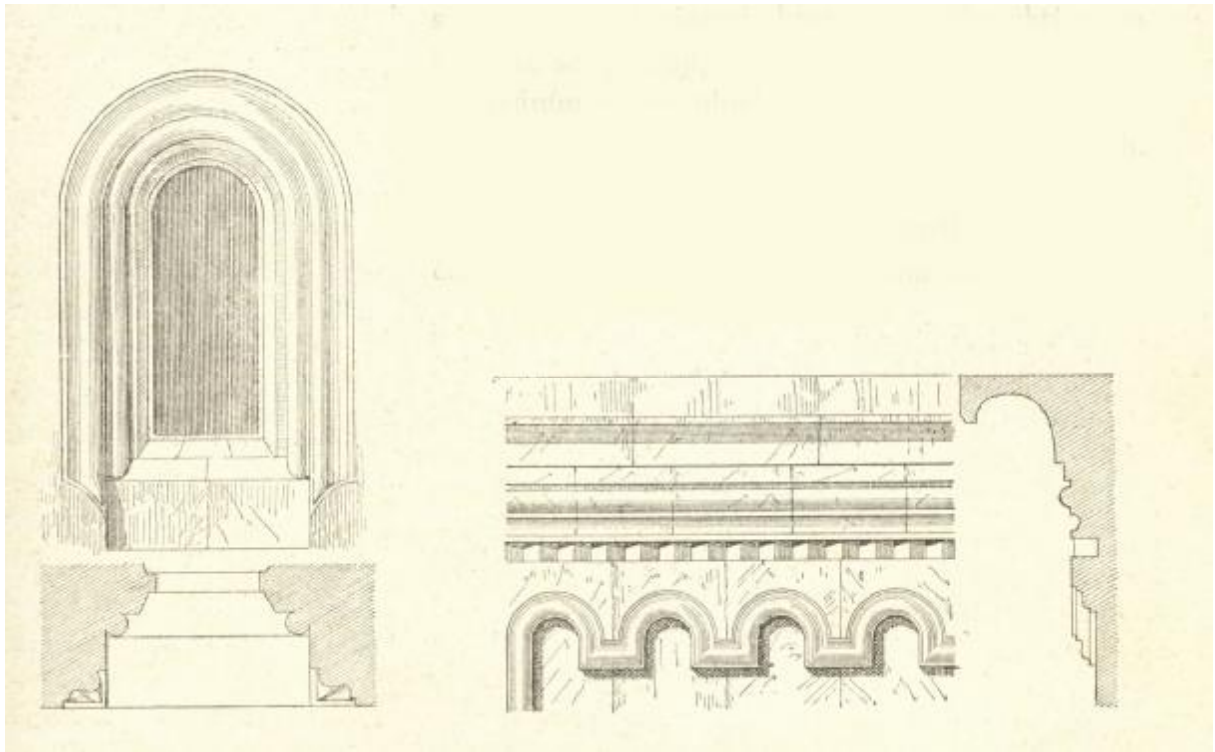
A. /IV. /3.

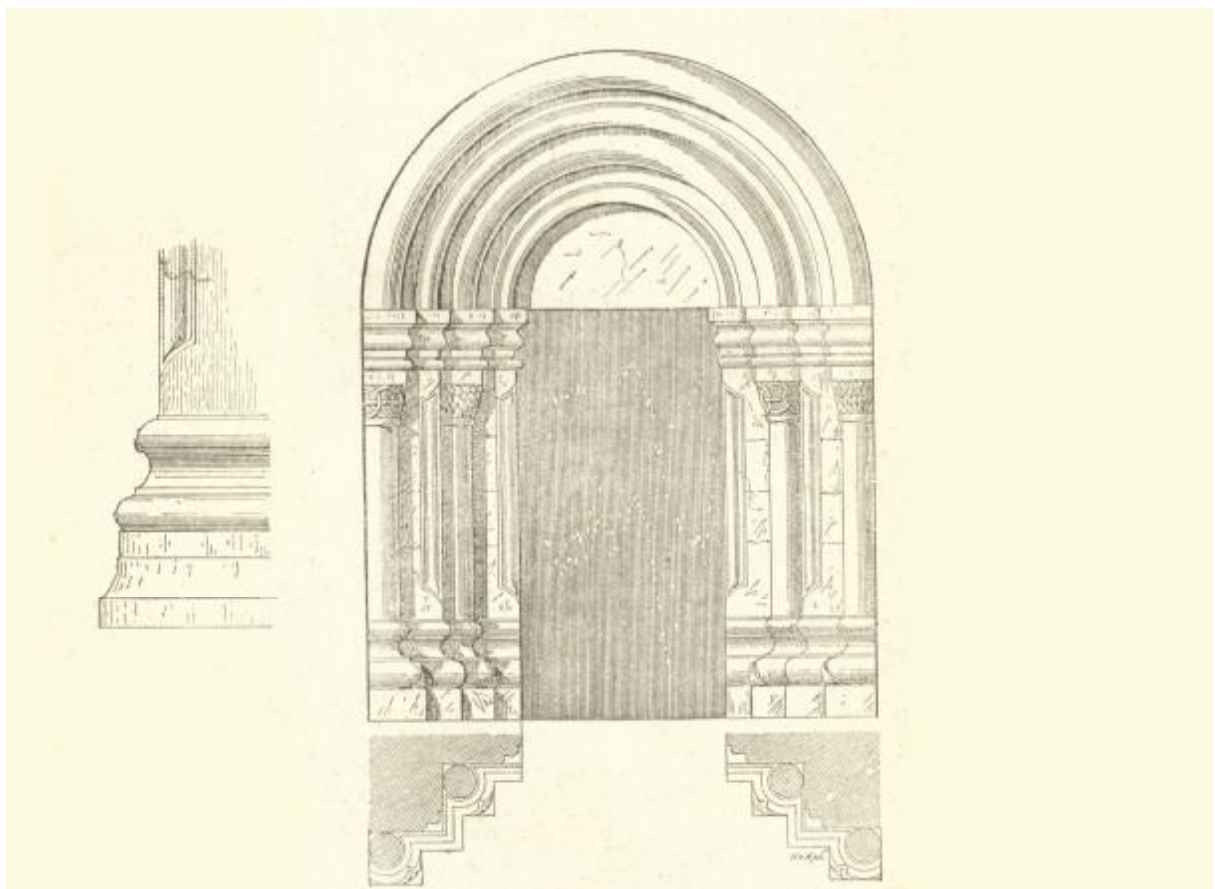
A. /IV. /4.

A/IV. /5.

A. /IV. /6.

A. /IV. /7.

B. IV. /1.

B. IV. /2.

B. IV. /3.

B. IV. /4.

B. IV. /5.

B. IV. /6.

B. IV. /7.

B. IV.

B. IV. /9.

B. IV. /10.

B. /V. /11.

B. /V. /12.

B. IV. /13.

B. /V. /14.

B. /V. /15.

B. IV. /16.

B. IV. /17.

B. IV. /18.

B. IV. /19.

B. IV. /20.

B. IV. /21.

B. IV. /22.

B. IV. /23.

B. IV. /24.

B. IV. /25.

B. IV. /26.

B. IV. /27.

B. IV. /28.

B. IV. /29.

B. IV. /30.

B. IV. /31.

B. IV. /32.

B. IV. /33.

B. IV. /34.

B. IV. /35.

B. IV. /36.

B. IV. /37.

B. IV. /38.

B. IV. /39.

B. IV. /40.

B. IV. /41.

B. IV. /42.

B. IV. /43.

B. IV. /44.

B. IV. /45.

B. IV. /46.

B. IV. /47.

B. IV. /48.

B. IV. /49.

B. IV. /50.

B. IV. /51.

B. IV. /52.

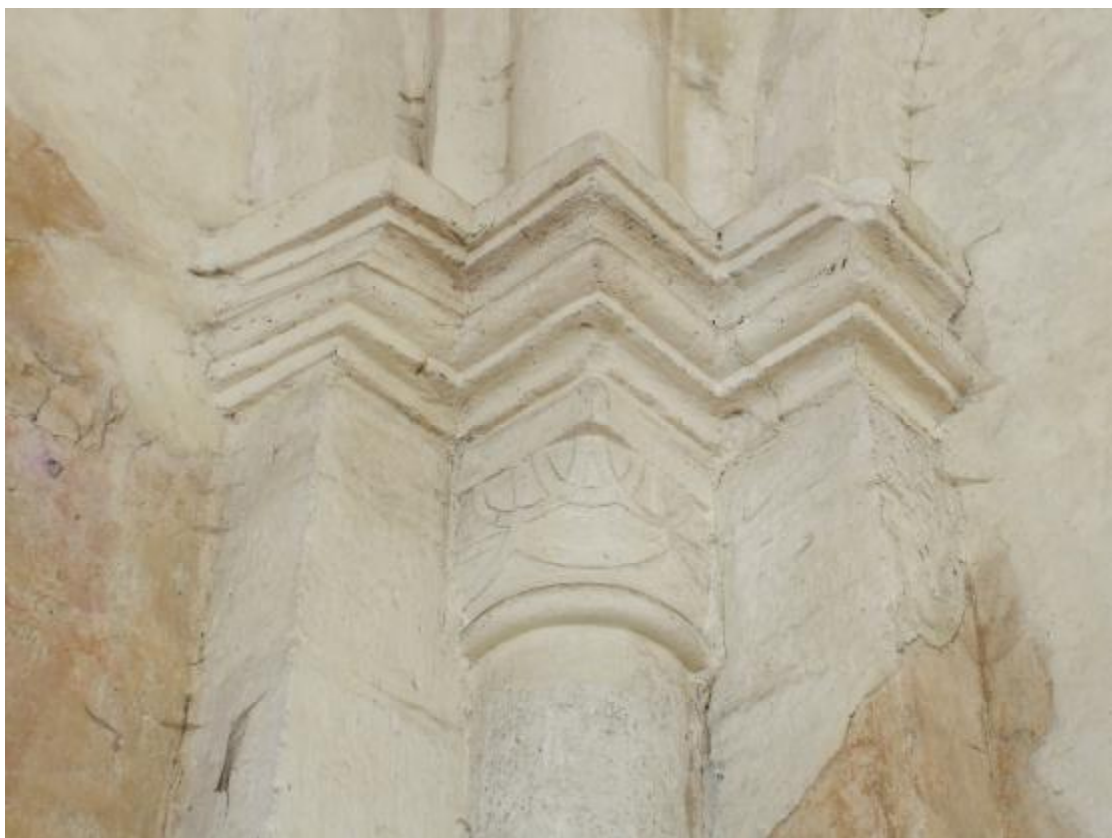
B. IV. /53.

B. IV. /54.

B. IV. /55.

B. IV. /56.

B. IV. /57.

B. IV. /58.

B. IV. /59.

B. IV. /60.

B. IV. /61.

B. IV. /62.

B. IV. /63.

B. IV. /64.

B. IV. /65.

B. IV. /66.

B. IV. /67.

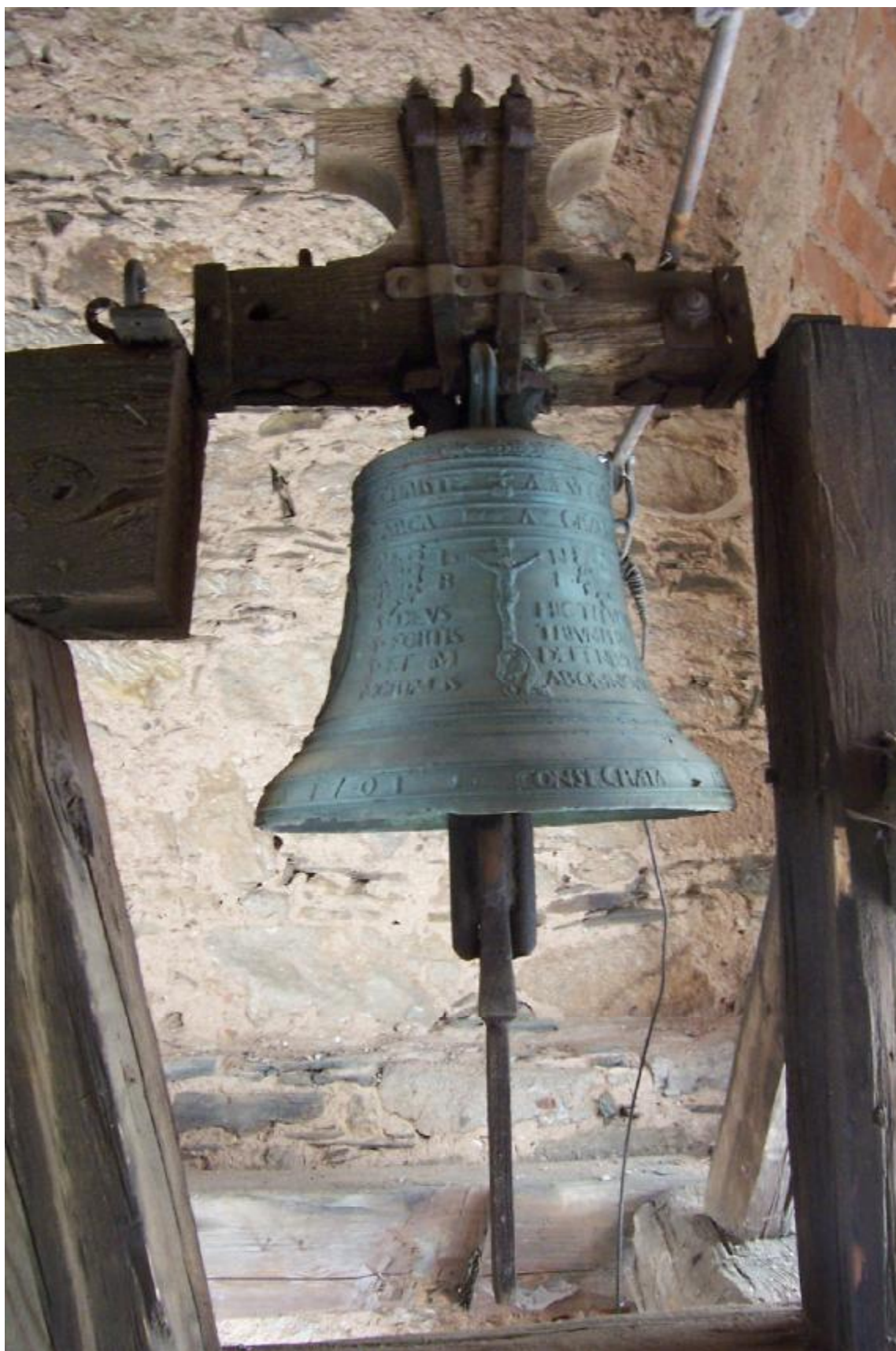
B. IV. /68.

B. IV. /69.

B. IV. /70.

B. IV. /71.

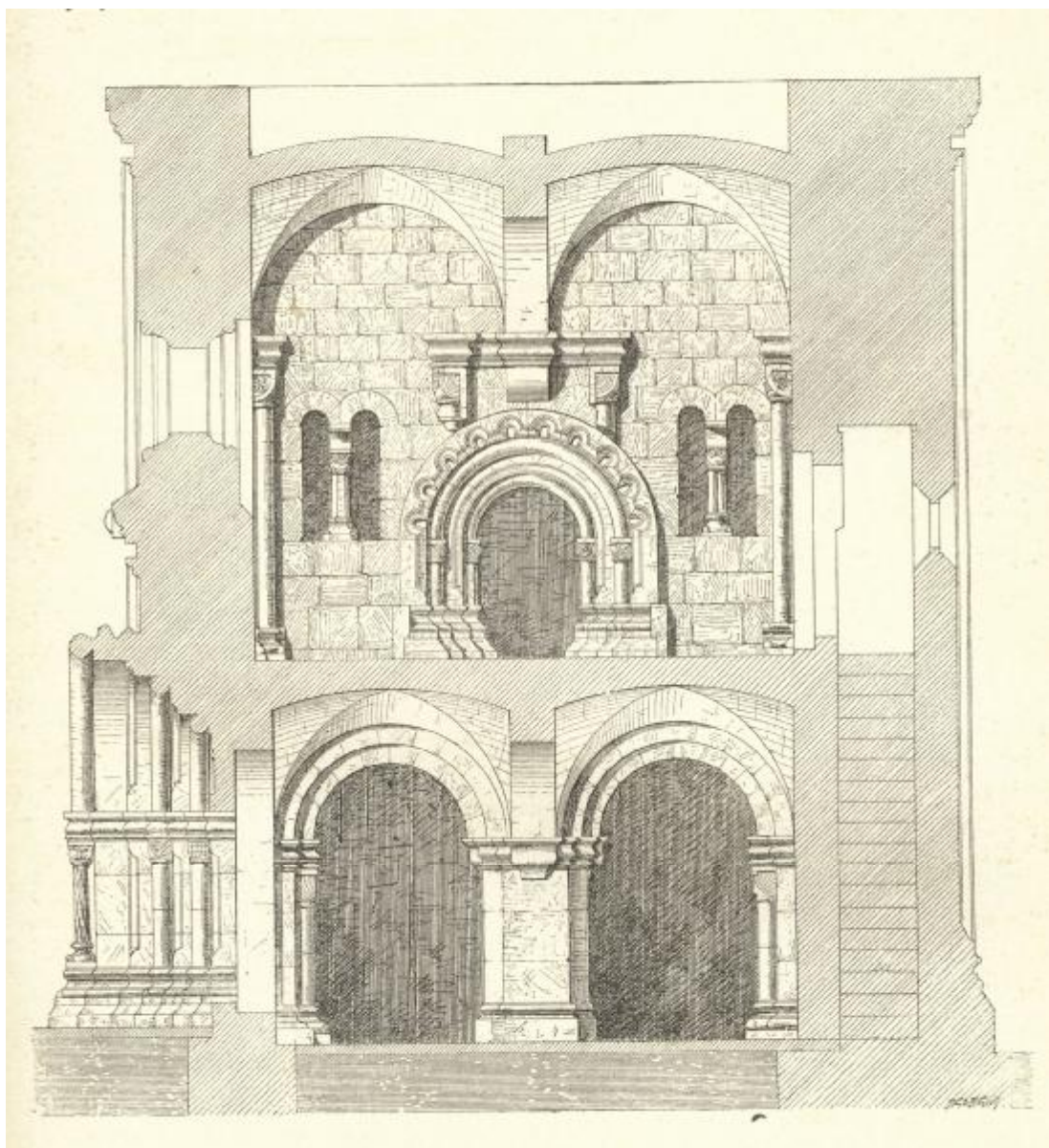
B. IV. 172.

B. IV. 173.

B. VI. /1.

B. VI. /2.

B. VI. /3.

B. /VI. /4.

B. /VI. /5.

B. /VI. /6.

B. /VI. /7.

B. /VI. /8.